

साफसफाई व आरोग्यास धोकादायक क्षेत्रात
काम करणाऱ्या पालकांच्या मुलांना भारत
सरकार मॅट्रीकपूर्व शिष्यवृत्ती योजना
केंद्र शासनाच्या सुधारीत मार्गदर्शक सूचनां-
ची अंमलबजावणी करणेबाबत

महाराष्ट्र शासन
सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभाग,
शासन निर्णय क्रमांक : अजाशि-२०२०/प्र.क्र.१८९/शिक्षण-१,
मादाम कामा मार्ग, हुतात्मा राजगुरु चौक,
मंत्रालय विस्तार, मुंबई ४०० ०३२.
दिनांक : १ मार्च, २०२१.

वाचा :-

- १) शासन परिपत्रक, सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभाग, क्र. इबीसी-२०००/ प्र.क्र.१३९/
मावक-२ दिनांक ३० जुन, २०००
- २) केंद्रशासन पत्र क्र. NO-११०/२८-२००२,SCD-V दिनांक ३० ऑक्टोबर, २००३
- ३) शासन परिपत्रक, सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभाग, इबीसी-२००८/प्र.क्र.६२/मावक-२
दिनांक १५ मे, २००८ व १२ डिसेंबर, २००८
- ४) केंद्रशासनाचे पत्र क्र. NO-११०/२८-२००७-SCD-V, दिनांक २१ जानेवारी, २००९
- ५) शासन परिपत्रक, सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभाग, इबीसी/प्र.क्र.६२/मावक-२
दिनांक १७ मार्च, २००९
- ६) शासन निर्णय, सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभाग, क्र.इबीसी-२०१३/प्र.क्र.१९१/
शिक्षण-१ दिनांक २७ ऑगस्ट, २०१४
- ७) केंद्रशासनाचे पत्र क्र. NO-११०१४/०४-२०१७-SCD-V, दिनांक २ एप्रिल, २०१८
- ८) आयुक्त, समाजकल्याण, पुणे यांचे पत्र क्र.सकआ/शिक्षण/अस्वच्छशिष्यमार्गसूचना/का-४अ/
२०-२१ १९३२६, दिनांक १९.११.२०२०

प्रस्तावना :

अस्वच्छ व्यवसायात काम करणाऱ्या पालकांच्या मुलांना शिष्यवृत्ती या योजनेअंतर्गत, ज्या विद्यार्थ्यांचे पालक अस्वच्छ व्यवसायात काम करतात अशा मुलांना सदर शिष्यवृत्ती प्रदान करण्यात येते. यापूर्वी सदरहू योजना ही केंद्रशासनाच्या दिनांक ३० ऑक्टोबर, २००३ अन्वये विहीत केलेल्या मार्गदर्शक सूचनांनुसार केंद्र हिस्सा ५०% व राज्य हिस्सा ५०% या पध्दतीने राबविण्यात येत होती. त्यानंतर केंद्र शासनाने दिनांक ७मे, २०१३ च्या पत्रान्वये योजनेच्या मार्गदर्शक सूचना सुधारीत केल्या. त्यानुसार या योजनेअंतर्गत राज्याच्या बांधील खर्चावरील खर्चाचा १००% खर्च हा केंद्र शासनाकडून राज्यशासनास प्राप्त होतो. सदर योजनेअंतर्गत केंद्रशासनाकडून मागील पंचवार्षिक योजना काळातील शेवटच्या वर्षाचा खर्च हा बांधील दायित्व म्हणून निश्चित करण्यात येत होता. परंतु दिनांक ०२.०४.२०१८ च्या केंद्रशासनाच्या नवीन मार्गदर्शक सूचनामध्ये योजनेत बदल करण्यात आला. केंद्रशासनाच्या सुधारीत सुत्रानुसार मागील पंचवार्षिक योजनेमध्ये ज्या वर्षी सर्वात जास्त खर्च झालेला असेल त्या वर्षीचा खर्च हा

बांधील दायीत्व म्हणून निश्चित करण्यात येईल, अशी सुधारणा करण्यात आली आहे. दरम्यान, केंद्रशासनाने दिनांक २.४.२०१८ च्या मार्गदर्शक सूचनांनुसार सन २०२०-२१ करीता योजनेचा आराखडा सादर करण्याच्या सूचना दिलेल्या असल्याने व त्यानुसार योजनेचा आराखडा केंद्रशासनास सादर करण्यात आलेला असल्याने, केंद्रशासनाच्या दिनांक २.४.२०१८ च्या मार्गदर्शक सूचना राज्यात लागू करणे क्रमप्राप्त ठरते. त्याअनुषंगाने, आयुक्त, समाकल्याण, पुणे यांनी संदर्भीय दिनांक १९.११.२०२० च्या पत्रान्वये सादर केलेल्या प्रस्तावानुसार केंद्र शासनाने सुधारीत केलेल्या मार्गदर्शक सूचनांनुसार योजनेची राज्यात अंमलबजावणी करण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती.

शासन निर्णय :

साफसफाई व आरोग्यास धोकादायक क्षेत्रात काम करणाऱ्या पालकांच्या मुलांना भारत सरकार मॅट्रीकपूर्व शिष्यवृत्ती या योजनेअंतर्गत केंद्र शासनाने दिनांक २.४.२०१८ च्या पत्रान्वये विहीत केलेल्या सुधारीत मार्गदर्शक सूचनांची सन २०२०-२१ पासून राज्यात अंमलबजावणी करण्यास या शासन निर्णयान्वये मान्यता देण्यात येत आहे.

२. साफसफाई व आरोग्यास धोकादायक क्षेत्रात काम करणाऱ्या पालकांच्या मुलांना भारत सरकार मॅट्रीकपूर्व शिष्यवृत्ती या योजनेअंतर्गत केंद्र शासनाने दिनांक २.४.२०१८ च्या पत्रान्वये विहीत केलेल्या सुधारीत मार्गदर्शक सूचना तसेच योजनेची नियमावली परिशिष्ट-“अ” सोबत जोडली आहे.

३. सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करून देण्यात आला असून त्याचा संकेतांक क्रमांक २०२१०३०१११३२०००७२२ असा आहे. हा आदेश डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

(चंद्रकांत ह.वडे)

कार्यासन अधिकारी, महाराष्ट्र शासन

प्रत,

- १) मा.राज्यपालांचे सचिव, राजभवन, मलबार हिल, मुंबई
- २) मा.मुख्यमंत्र्यांचे प्रधान सचिव, मंत्रालय, मुंबई
- ३) मा.मंत्री / मा.राज्यमंत्री (सा.न्या.व वि.स.वि.) यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई
- ४) मा.विरोधी पक्ष नेता, विधानपरिषद/विधानसभा, विधानभवन, मुंबई
- ५) मा.विधान परिषद/विधानसभा सदस्य, विधानभवन, मुंबई
- ६) मा.मुख्य सचिव, मंत्रालय, मुंबई
- ७) अमुस, प्रधान सचिव, सचिव,सर्व मंत्रालयीन विभाग,मंत्रालय, मुंबई
- ८) महासंचालक, माहिती व जनसंपर्क महासंचालनालय, महाराष्ट्र राज्य, मुंबई (प्रसिध्दीसाठी)

- ९) संचालक, माहिती तंत्रज्ञान संचालनालय, महाराष्ट्र राज्य, मुंबई.
- १०) आयुक्त, समाजकल्याण, महाराष्ट्र राज्य, पुणे.
- ११) संचालक, सर्व शिक्षा अभियान, महाराष्ट्र राज्य, पुणे.
- १२) संचालक, शालेय शिक्षण, महाराष्ट्र राज्य, पुणे
- १३) सर्व जिल्हाधिकारी
- १४) सर्व मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद.
- १५) सर्व विभागीय उपायुक्त, समाजकल्याण, महाराष्ट्र राज्य.
- १६) सर्व शिक्षणाधिकारी (माध्यमिक), महाराष्ट्र राज्य.

त्यांना कळविण्यात येते की, सदर शासन निर्णयाची प्रत त्यांच्या जिल्ह्यातील सर्व शाळांना त्यांच्या स्तरावरून निर्गमित करावी.

- १७) महालेखापाल, (लेखा व अनुज्ञेय/लेखा परिक्षा) महाराष्ट्र १/२, मुंबई/नागपूर,
- १८) अधिदान व लेखा अधिकारी, मुंबई.
- १९) सर्व जिल्हा कोषागार अधिकारी, महाराष्ट्र राज्य.
- २०) सर्व सहायक आयुक्त, समाजकल्याण, महाराष्ट्र राज्य.
- २१) सर्व जिल्हा समाजकल्याण अधिकारी, महाराष्ट्र राज्य.
- २२) निवडनस्ती (का.शिक्षण-१)

परिशिष्ट-“अ”

साफसफाई व आरोग्यास धोकादायक क्षेत्रात काम करणाऱ्या पालकांच्या मुलांना भारत सरकार मॅट्रीकपूर्व शिष्यवृत्ती योजना- सुधारीत नियमावली

योजनेचा तपशिल

१. योजनेचा उद्देश :-

सदर योजनेचा उद्देश हा खालील व्यवसायात काम करणाऱ्या पालकांच्या मुलांना आर्थिक सहाय्य देणे हा आहे.

i) हाताने मेहतर काम (manual scavengers)

करणाऱ्या / मानवी विष्टांचे वहन करणाऱ्या, व्यक्ति किंवा बंदिस्त व उघड्या गटाराची साफसफाई करण्याऱ्या व्यक्ती.

ii) अस्वच्छ व्यवसायाशी संबंध परंपरेने असलेले सफाईगार,

iii) कातडी कमावणारे (tanners) आणि कातडी सोलणारे (flayers),

iv) कचरा गोळा करणे/ उचलणे (waste pickers /collecting),

v) मॅन्युअल स्कॅव्हेजर्स ॲक्ट २०१३ मधील सेक्शन २ (l) (d) नुसार धोकादायक सफाई व्यवसायात (Hazardous Cleaning) काम करणारे पालक.

२. अभ्यासक्रमाचा कालावधी आणि अभ्यासाचा कोर्स

अ) इयत्ता १ ली किंवा त्यापुढील कोणत्याही इयत्तेत किंवा प्रीमॅट्रीक स्तरावर प्रवेशित अनिवासी विद्यार्थ्यांना देय राहिल.

ब) त्याचबरोबर इयत्ता १ ली साठी किंवा त्यापुढील इयत्तेत किंवा प्री-मॅट्रीक स्तरावर प्रवेशित निवासी विद्यार्थ्यांना सदरील योजना लागू राहिल.

क) सदरील योजनेचा लाभ हा इयत्ता दहावी पर्यंतच अनुज्ञेय असेल.

ड) एका शैक्षणिक वर्षात १० महिन्यांच्या कालावधी साठी शिष्यवृत्ती देय राहिल.

३. राज्य शासनामार्फत मान्यताप्राप्त शाळांमधील विद्यार्थी सदरील योजनेच्या लाभासाठी पात्र असतील.

४. पात्रता :

अ) खालील व्यवसायात काम करणाऱ्या पालकांची मुले/मुली हे सदरील योजनेसाठी पात्र असतील.

i) हाताने मेहतर काम (manual scavengers) करणाऱ्या / मानवी विष्टांचे वहन करणाऱ्या, व्यक्ति किंवा बंदिस्त व उघड्या गटाराची साफसफाई करण्याऱ्या व्यक्ती.

ii) अस्वच्छ व्यवसायाशी संबंध परंपरेने असलेले सफाईगार

iii) कातडी कमावणारे (tanners) कातडी सोलणारे (flayers)

iv) कचरा गोळा करणे/ उचलणे (waste pickers /collecting)

१) मॅन्युअल स्कॅव्हेंजर्स ॲक्ट २०१३ मधील सेक्शन २ (I) (d) नुसार धोकादायक सफाई व्यवसायात (Hazardous Cleaning) काम करणारे पालक.

ब) सदरील योजनेसाठी सर्व जाती-धर्माचे विद्यार्थी पात्र असतील.

क) सदर योजनेतर्गत अस्वच्छ व्यवसाय करत असल्याबाबतचे प्रमाणपत्र सादर करणे बंधनकारक राहिल. अशा अस्वच्छ व्यवसाय करणाऱ्या पालकांनी खालील प्राधिकाऱ्यांचे प्रमाणपत्र सादर करणे आवश्यक आहे.

- १) ग्रामपंचायत क्षेत्र - ग्रामसेवक व सरपंच
- २) नगरपालिका क्षेत्र- मुख्याधिकारी
- ३) महानगरपालिका क्षेत्र- आयुक्त/उपायुक्त

५. (अ) लाभाची व्याप्ती, शिष्यवृत्तीचे दर व तदर्थ अनुदाने दर

केंद्र शासनाकडून प्रस्तावित करण्यात आलेले शिष्यवृत्तीचे सुधारित दर सन २०२०-२१ पासून लागू राहतील.

सध्याचे प्रचलित शिष्यवृत्तीचे दर :- (दहा महिनेकरिता)

बाब	वर्ग	वसतिगृहात न राहणारे	वसतिगृहात राहणारे
दरमहा शिष्यवृत्तीचे दर	१ ली ते २ री	रु. ११०/-	-
	३ री ते १० वी	रु. ११०/-	रु. ७००
वार्षिक तदर्थ अनुदान		रु. ७५०/-	रु. १०००/-

सन २०२०-२१ पासूनचे शिष्यवृत्तीचे सुधारीत दर :- (दहा महिनेकरिता)

बाब	वर्ग	वसतिगृहात न राहणारे	वसतिगृहात राहणारे
दरमहा शिष्यवृत्तीचे दर	१ ली ते २ री	रु. २२५/-	-
	३ री ते १० वी	रु. २२५/-	रु. ७००
वार्षिक तदर्थ अनुदान		रु. ७५०/-	रु. १०००/-

(ब) सदरील योजनेसाठीच्या दिव्यांग लाभार्थ्यांना केंद्र शासनाचे नियमावली दिनांक ०२.०४.२०१८ च्या मार्गदर्शक सूचना परिच्छेद ५. IV. नुसार शिष्यवृत्तीचे अतिरिक्त लाभ लागू राहतील.

६. आधारसंलग्न बँक खाते:

केंद्र शासनाकडून प्रस्तावित केलेल्या सुधारणांमध्ये नमुद केल्या नुसार लाभार्थ्यांचे पालकांचे बँक खाते आधार कार्डशी संलग्नीकृत असणे आवश्यक आहे. एखाद्या लाभार्थ्याचे आधार कार्ड नसल्यास ते काढण्यासाठी संबंधित जिल्हा समाजकल्याण अधिकारी यांनी त्यास मदत करावी.

७.निवड:

एनएसकेएफडीसीशी सल्लामसलत करून संबंधित राज्य सरकारे आणि केंद्रशासित प्रदेश प्रशासनाच्या वतीने विद्यार्थ्यांच्या निवडीची विस्तृत प्रक्रिया मांडली जाईल.

८.विद्यार्थ्यांना वसतिगृहात राहण्याची सोय करण्यासाठी जबाबदार प्राधिकरण :

संबंधित शाळेत वसतिगृह सुविधा उपलब्ध नसल्यास शाळेजवळ वसतिगृहासाठी इमारत भाड्याने घेण्याची योजनेअंतर्गत तरतूद आहे. ज्या ठिकाणी विद्यार्थ्यांची संख्या जास्त असेल, त्या ठिकाणी आवश्यकतेनुसार शासन मान्यतेने वसतिगृह भाड्याने घेता येतील. तसेच त्या ठिकाणी वसतिगृह वॉर्डनचे काम करण्यासाठी मानधन आधारावर वसतिगृह वॉर्डनची नियुक्ती करण्याचे अधिकार जिल्हा समाजकल्याण अधिकारी यांना राहतील.

९.इतर अटी शर्ती :

- i) सदरील शिष्यवृत्तीचे कालावधीत विद्यार्थ्यांना रोजगार करता येणार नाही अथवा विद्यार्थ्यांना पालकांच्या कामात मदत करता येणार नाही.
- ii) शाळेच्या मुख्याध्यापकांनी अपवादात्मक परिस्थिती बाबत प्रमाणित केले खेरीज पुढील इयत्तेत प्रवेश मिळत नसल्यास शिष्यवृत्ती खंडीत करण्यात येईल.
- iii) सदरील योजनेचा लाभ घेण्यासाठी विद्यार्थ्यांना आधार कार्ड असलेबाबत पुरावा सादर करावा लागेल किंवा आधार अधिकृत करण्याची प्रक्रिया पार पाडावी लागेल. ज्या विद्यार्थ्यांनी अद्यापही आधारसाठी नोंदणी केली नसेल अशा विद्यार्थ्यांना आधार नोंदणीसाठी अर्ज करावा लागेल.
- iv) अ) विद्यार्थ्यांनी शालेय शिस्तीचे पालन करण्यास असमर्थ ठरवण्यास किंवा शिष्यवृत्ती योजनेचे अटी व शर्तीचे उल्लंघन केल्याचे शाळा व्यवस्थापनाचे मत झाल्यास, सदरील योजनेचा लाभ संपूर्णतः आणण्यात येईल अथवा लाभ रद्द करण्यात येईल.
ब) योजनेच्या अटी व शर्तीचे विद्यार्थ्यांनी उल्लंघन केल्याची राज्य शासन प्रशासनाची खात्री झाल्यास सदरील शिष्यवृत्ती राज्यशासनास थेट रद्द करता येईल.
- v) योजनेचा लाभ घेणाऱ्या विद्यार्थ्यांना इतर कोणत्याही प्री-मॅट्रीक शिष्यवृत्ती योजनेचा लाभ अनुज्ञेय असणार नाही.
- vi) विद्यार्थ्यांच्या शाळेतील नियमित उपस्थिती बाबत राज्य शासनाच्या शालेय शिक्षण विभागाने वेळोवेळी जाहिर केलेले निर्देश लागू राहतील.

११.योजनेची प्रसिध्दी :

प्रत्येक शैक्षणिक वर्ष सुरु होण्यापुर्वी या योजनेसाठी अर्ज करण्याबाबत संबंधित जिल्हा समाजकल्याण अधिकारी यांनी जाहिर प्रसिध्दी देण्यात यावी.

१२.अर्ज करण्याची पध्दती :

ऑनलाईन अर्जाबरोबर सर्व कागदपत्रे सादर करणे आवश्यक राहिल. तसेच ऑनलाईन अर्जाची हार्ड कॉपीही सादर करणे बंधनकारक असेल. राज्यशासन NSKFDC यांचेशी समन्वय ठेवतील.

१२. (१) सर्व लाभार्थ्यांना आधार कार्ड असणे अनिवार्य असून बँक खातेही आधार संलग्न असणे आवश्यक आहे.

<p>(२) केंद्र शासनाकडून प्रस्तावित केलेल्या सुधारणांमध्ये नमुद केल्या नुसार आधार अधिनियम २०१६ अन्वये केवळ आधारकार्ड धारक लाभार्थ्यांनाच अनुज्ञेय असलेला लाभ देण्याचे सुचित केलेले आहे. त्यानुसार सदर योजने अंतर्गत लाभ मिळविण्याकरिता आधार कार्ड आवश्यक आहे. मात्र ज्या लाभार्थ्यांची अद्यापही आधार नोंदणी झाली नसल्यास त्यांना पर्यायी सोय असणे आवश्यक आहे. यामध्ये आधार कार्ड नसलेल्या लाभार्थ्यांनी किमान आधार नाव नोंदणी क्रमांक (Enrolment ID) असणे ही एक पर्यायी व्यवस्था म्हणून योजनेचा अर्ज भरतेवेळेस सादर करणे आवश्यक आहे.</p>
<p>(३) सदरील योजनेसाठी शिष्यवृत्ती अदायगी साठी ऑनलाईन कार्यवाही होणे गरजेचे असल्याचे केंद्रशासनाचे निर्देश आहेत. त्यासाठी शिष्यवृत्तीचे पोर्टल असावे व त्यात किमान खालील बाबींचा समावेश असावा.</p> <p>१) प्रत्येक विद्यार्थ्यास आधार क्रमांकाचे आधारे एक युनिक आय.डी. देण्यात यावा.</p> <p>२) शिष्यवृत्तीची अदायगी विद्यार्थ्यांचे बँक खात्यात DBT द्वारे करण्यात यावी.</p>
<p>१३.आर्थिक सहाय्य :</p> <p>निधी सदरील योजना केंद्रपुरस्कृत योजना असून या योजनेसाठी केंद्र शासनाकडून राज्याच्या बांधील खर्चापेक्षा जास्त होणाऱ्या योजनेवरील खर्चाची १००% रक्कम केंद्रीय सहाय्य म्हणून केंद्रशासनाकडून राज्यास प्राप्त होईल.</p>
<p>१४. शिष्यवृत्ती वाटपाची पद्धत :</p> <p>केंद्र शासनाच्या निकषानुसार सदर योजने अंतर्गत लाभार्थ्यांचा लाभ हा पुर्णतः Direct Benefit Transfer (DBT) या तत्वावर देण्यात येईल. याकरिता राज्य शासनानी ऑनलाईन प्रणाली विकसीत करणे आवश्यक आहे. तसेच ई-पेमेंट व्यवस्था विकसित करावी.</p>
<p>१५. केंद्रशासनाचे अर्थसहाय्य प्राप्त करण्याची कार्यपद्धती :</p> <p>सदरील योजना केंद्रपुरस्कृत योजना असून या योजनेसाठी केंद्र शासनाकडून बांधील खर्चावरील खर्चाची १००% रक्कम केंद्र सहाय्य म्हणून प्राप्त होईल.</p>
<p>१६.योजनेच्या देखरेखीबाबत :</p> <p>अ) सदरील योजनेच्या लाभार्थ्यांना डाटाबेस तयार करण्यात यावा. आणि तो UIDAI शी Integrate करण्यात यावा.</p> <p>ब) लाभार्थ्यांची माहिती व खर्चाची माहिती ही नियमाप्रमाणे दर तीन महिन्यासाठी चे अहवाल केंद्रशासनास NSKFDC मार्फत सादर करण्यात यावा. त्याची प्रपत्रे केंद्रशासनाकडून स्वतंत्रपणे निर्धारित केली जातील.</p> <p>क) विद्यार्थ्यांच्या शिष्यवृत्ती अनुषंगाने तक्रार निवारणासाठी राज्यस्तर व जिल्हा स्तर तक्रार निवारण अधिकारी नेमण्यात यावेत.</p> <p>ड) NSKFDC योजनेच्या भौतिक आणि आर्थिक कामगिरीवर नियंत्रण ठेवेल आणि राज्याशासनाकडून डीबीटीचा मासिक अहवाल आणि तिमाही प्रगती अहवाल वेळीच सादर होईल, याची खातरजमा करेल.</p>

MOST IMMEDIATE

No.11014/04/2017-SCD-V
Government of India
Ministry of Social Justice and Empowerment

Shastri Bhawan, New Delhi
Dated the 2nd April, 2018

To

All the State Governments and UT Admns.

Subject: Centrally Sponsored Scheme of **“Pre Matric Scholarship to the children of those Engaged in Occupations involving Cleaning and Prone to Health Hazards”-**
Continuation of the Scheme from the year 2017-18 to 2019-20 with modifications:

Sir/ Madam,

I am directed to refer to the subject mentioned above and to say that the Government of India have decided to continue the Centrally Sponsored Scheme of **“Pre Matric Scholarship to the children of those Engaged in Occupations involving Cleaning and Prone to Health Hazards”-** from the year 2017-18 to 2019-20 (co terminus with Fourteenth Finance Commission Cycle) with the following main modifications:

- (i) The Scholarship may also cover the children whose parents are engaged in hazardous cleaning as defined in Section 2 (i) (d) of Manual Scavenger s Act 2013.
  - (ii) The rate of Scholarship for Day Scholars stands enhanced from Rs. 110.00 to Rs. 225.00 per month with effect from the new Academic session 2018-19.
  - (iii) National Safai Karmcharis Finance and Development Corporation (NSKFDC) will be coordinating agency between Central Government and States Government/ UT Administrations for effective implementation of the scheme.
  - (iv) Use of Aadhaar as identifier under Section 7 of the Aadhaar (Targeted Delivery of Financial and other Subsidies, Benefits and Services) Act 2016. Where the beneficiary does not have Aadhaar ID, the individual shall be offered an alternate and viable means of identification.
  - (v) Administrative charge @ 1% of the total B.E. will be utilized by Central Government for management, monitoring and evaluation, publicity and awareness generation etc. under the scheme.
  - (vi) The Reader Allowance for blind students and Extra Coaching Allowance to mentally ill students will be applicable for class 3 to class 10.
2. A copy of the revised Scheme guidelines in English is enclosed, Hindi version will follow soon.

Contd./-2

3. The revised guidelines of the scheme may please be brought to the notice of all concerned and the proposals for seeking central assistance as per the revised norms may please be furnished at the earliest.

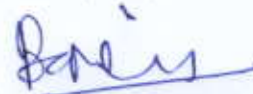

(Pravin Kumar Tripathi)
Under Secretary to the Govt. of India
Tel. 011-23387430

Encl: As above

Copy forwarded for information and necessary action to:

1. National Safai Karmcharis Finance and Development Corporation (NSKFDC),
B-2 1th Floor, Greater Kailash, New Delhi.
2. Media Unit/ Information Officer, Ministry of Social Justice & Empowerment, PIB,
Shastri Bhavan, New Delhi.

(Pravin Kumar Tripathi)
Under Secretary to the Govt. of India
Tel. 011-23389368

Copy to:

1. PS to Minister (SJ&E)/MOS (SJ&E)/ Secretary (SJ&E)/ FA (SJ&E)
2. All Joint Secretaries in Ministry of Social Justice & Empowerment
3. All Sections/ Desks/ Cells in SCD Division
4. P.A.O., Ministry of Social Justice & Empowerment.

(Pravin Kumar Tripathi)
Under Secretary to the Govt. of India
Tel. 011-23389368

Ministry of Social Justice & Empowerment

SCD-V Section

REGULTIONS GOVERNING THE CENTRALLY SPONSORED SCHEME OF PRE-MATRIC SCHOLARSHIPS TO THE CHILDREN OF THOSE ENGAGED IN OCCUPATIONS INVOLVING CLEANING AND PRONE TO HEALTH HAZARDS

1. Object

The object of the scheme is to provide financial assistance to children whose parents/guardian belongs to one of the following categories, to pursue Pre-matric education:-

- i. Persons who are Manual Scavengers as defined under section 2(I) (g) of Manual Scavengers Act 2013
- ii. Tanners& Flayers;
- iii. Waste pickers and
- iv. Persons engaged in hazardous cleaning as defined in Section 2(I) (d) of Manual Scavengers Act 2013

2. Duration and course of studies:

The scholarships may be given to students enrolled in class I or any subsequent class or pre-matric stage in the case of day scholars, and class III or any subsequent class of pre-matric stage in case of hostellers. The scholarship will terminate at the end of class X. The duration of scholarship in an academic year is ten months.

3. Institution of Study

The scholarship will be provided for students studying in institutions, which have been duly recognized by the concerned State Government and Union Territory Administrations.

4. Eligibility:

Scholarship will be admissible to the children/wards of Indian Nationals who, irrespective of their religion belongs to one of the following categories;

- (a) Persons who are Manual Scavengers as defined under section 2(I) (g) of Manual Scavengers Act 2013
- (b) Tanners & Flayers;
- (c) Waste pickers and
- (d) Persons engaged in hazardous cleaning as defined in Section 2(I) (d) of Manual Scavengers Act 2013

Eligible candidates will submit a certificate from District Social Welfare officer, identified officer of Local body, Civic Agency or any such authority as designated by State Government.

5. Coverage, Value of Scholarship and Ad-hoc Grant

I Hostellers

The students as hostellers will be covered from class III to X. The rates of scholarships are as under:-

Class III to X	Rs. 700/- per month for 10 months
----------------	-----------------------------------

II Day Scholars:

The students as day scholars will be covered from Class I to Class X. The rates of scholarships are as under:-

Class I to X	Rs. 225/- per month for 10 months
--------------	-----------------------------------

III Ad-hoc Grant

Adhoc grant of Rs. 750/- per student per annum to all day scholars and Rs. 1000/- per student per annum to hostellers would be admissible.

IV. Additional Provisions for Students amongst Target Groups with Disabilities

- a) Reader Allowance of Rs. 100 per month for blind students in classes III and X.

- b) Transport allowance of Rs. 50 per month for the disabled students not residing in the hostel located within the premises of educational institution.
- c) Special pay of Rs. 100 per month would be admissible to any employee of the hostel willing to extend help to a severely orthopedically handicapped student residing in a hostel managed by the educational institution or by the State Government/Union Territory Administration who may need the assistance of a helper.
- d) Escort allowance of Rs. 50 per month for severely handicapped day scholar students with lower extremity disability.
- e) Allowance of Rs. 100 per month towards extra coaching to mentally retarded and mentally ill students in class III and X.

The provisions proposed in (b) to (d) above also apply to leprosy cured students.

Note 1: The students amongst target groups with disabilities covered under this scheme can, however, also get such additional benefits from other schemes, which are not covered in the above provision.

Note 2: The disability as per the Persons with Disabilities (Equal Opportunities), Protection of Right and Full Participation Act, 1955 is defined as blindness, low-vision, leprosy-cured, hearing impairment, locomotor disability, mental retardation and mental illness, which has to be certified by competent medical authority of the State Government/Union Territory Administration.

The scholarship amount will be payable from the date of joining to the date of leaving the school, excluding the period of vacation, which will be about 10 months in a year except in the cases where the students enters or leaves early in the midst of academic year.

6. Administrative Authority

(A) The scheme will be implemented and administered by the concerned State Governments/Union Territory Administrations in accordance with its regulation in force.

(B) National SafaiKarmchari Finance and Development Corporation (NSKFDC) will be coordinating agency between Central Government and States/UTs administration for effective implementation of scheme. NSKFDC will oversee, monitor and provide support;

- (a) To ensure enrolment of the children covered under the scheme of Pre-matric Scholarship to the Children of those engaged in occupations involving cleaning and prone to health hazards including manual scavengers.
- (b) To ensure that bank accounts of all the beneficiaries/parents of beneficiaries are opened and linked to with their Aadhaar number. If any beneficiary does not have Aadhaar number, they should be assisted to apply for Aadhaar Card.
- (c) To provide assistance to enrolled children in filling the scholarship forms and submitting it to the School Authority. NSKFDC should also coordinate with the school to ensure that the applications of students are uploaded in the portal and due verification carried out where the child is unable to apply online. It should also be ensured that enrolled children are attending school regularly and get benefits of this scheme.
- (d) To Coordinate with State Government Agencies for processing, verification and disbursal of scholarship on line.
- (e) To organize special camps and special enrolment drive for motivating parents to send their children to schools regularly and to not let them drop out.

7. Selection

The concerned State Governments and Union Territory Administrations in consultation with NSKFDC will lay down the detailed procedure for selection of students.

8. Authority Responsible for Providing Hostel Accommodation

The concerned State Government and Union Territory Administration will be responsible for providing hostel accommodation to the hostellers. The scheme covers provision for renting of building for such hostellers near the school if hostel facilities are not available in the school itself. Rent reasonability to be certified by competent authority of the State Government. Provisions is also there for appointment of full time paid hostel warden where the number of students are large, otherwise one of school teachers is to be appointed as hostel warden on an honorarium basis by extra remuneration for doing the work of hostel warden.

9. Other Conditions for Award

- I. The students may not be allowed to take up employment or render help to parents in their work during the course of studies.
- II. The award will be discontinued if a student fails to secure annual promotion except in case of unavoidable reasons to be certified by the Head of the Institution in which the student is studying.
- III. In pursuance to the provision of Section 7 of the Aadhaar (Targeted Delivery of Financial and other Subsidies, Benefits and Services) Act 2016, a student is required to furnish proof of possession of Aadhaar or undergo Aadhaar Authentication. If not yet enrolled for Aadhaar, student is required to make application for Aadhaar enrolment.
- IV. If a student violates school discipline or any other terms and conditions of the scholarships, scholarship may be suspended or even cancelled, subject to the satisfaction of the competent school authority. The State Government/Union Territory Administrations can also directly cancel the award if duly satisfied of the reasons of violation of these regulations governing the scheme.
- V. Migration of students from one institution to another would not normally be allowed during the course of academic year except under exceptional circumstances and in the interest of student's academic career.
- VI. The scholar obtaining benefits under this scheme is not allowed to avail of benefits under any other pre-matric scholarship scheme.
- VII. The students should be regular in attendance for which the yardstick is to be decided by the competent authority of the school.

10. Renewal of Scholarship

The scholarship, once awarded, may be renewed during next academic year also by the concerned State Government/Union Territory Administration unless the competent authority of the school recommends to the State Government/Union Territory Administration, to discontinue the award with reference to relevant clause of these regulations governing the scheme.

11. Announcement of Scheme

The scheme will be announced by the concerned State Government/Union Territory Administration well in time, by giving advertisements in the leading language newspapers local dailies and by using other suitable publicity media.

12. Mode of Applying

State Government/ UT Administration will define the modalities and issue instructions to concerned agencies for identification of target group. State Government will instruct the institutions to provide full support to students in submitting applications for scholarship. The applications along with supporting documents should be called on-line along with hard copy. State Government will also coordinate with NSKFDC for this purpose.

1. All beneficiaries will acquire Aadhaar ID and the same will be seeded to his / her bank account. The Ministry of Social Justice & Empowerment vide notification no.428 dated 16th February 2017 has notified Aadhaar as the identifier under Section 7 of Aadhaar Act 2016 for all Scholarship Schemes. The Notification will speed up the process of Aadhaar seeding with database and bank accounts of all student beneficiaries.
2. All States/UTs availing of benefits of this scheme will migrate to online processing of disbursement of scholarships. The scholarship portal should have the following minimum features:
  - i) Every student should be given Aadhaar based unique ID. Where the beneficiary does not have Aadhaar ID or proof of application for enrolment for Aadhaar, as per the provisions of section 7 of the Aadhaar (Targeted Delivery of Financial and other Subsidies, Benefits and Services) Act, 2016 the individual shall be offered an alternate and viable means of identification to eliminate possibility of duplication and false claims. The details of student beneficiary like, Income certificate, Caste certificate and Aadhaar ID where available should be used for establishing Unique IDs.
  - ii) DBT to the students' account in respect of scholarship.

13. Pattern of Financial Assistance

The Scheme is Centrally Sponsored Scheme and implemented by the State Governments and Union Territory Administrations, which will receive 100% central assistance from Government of India for expenditure under the Scheme, over and above their Committed Liability. The level of Committed Liability of respective State Government / Union Territory administration in a New Finance Commission (FC) cycle annually will be equivalent to the total of the demand on the State as well as the Central Government in the terminal year of the previous Plan period/ Finance Commission (FC) cycle. The committed Liability so computed will be co-terminus with the FC cycle and will be required to be borne by them by making provision in their own budget.

All the State Governments and Union Territory Administrations, implementing the scheme, will furnish data of beneficiaries and expenditure under the scheme, to NSKFDC. After examining the proposal of States/UTs, NKSFDC being coordinating agency will work out the due central assistance over and above the respective committed liability and refer the same to Department of Social Justice and Empowerment for release. D/o SJE will release the same to States/UTs depending on availability of funds.

14. MODE OF DISBURSAL OF SCHOLARSHIP

In order to ensure timely and correct payment of scholarship amount to the beneficiaries, State Governments/UT administrations should ensure payment of scholarship through their accounts in banks through Direct Benefit Transfer (DBT) as prescribed by the Govt. of India. All State Govts/UT Administrations will implement a computerized management system of scholarships, including 'e-payment' system.

15. PROCEDURE FOR CLAIMING AND RELEASE OF CENTRAL ASSISTANCE (CA)

CA will be released to the States/UTs, for meeting the 100% expenditure under the Scheme over and above their committed liability for making payment in the Bank A/c of the beneficiaries.

16. MONITORING

State Governments and Union Territory Administrations implementing the scheme will:

- prepare the data base of the beneficiaries which would be integrated with UIDAI by (a) embedding Aadhaar numbers (UID number) in it, (b) using the UIDAI enabled bank account (UEBA) for crediting the scholarships and (c) using the UIDAI authentication services for beneficiaries identification.
- furnish data of the beneficiaries and the expenditure under the scheme to the Government of India through NSKFDC, regularly in form of the Quarterly Progress Reports. The forms for such reporting would be prescribed separately. Financial assistance given under the scheme shall not be utilized for any other purpose.
- designate Grievance Redressal Officers (GROs) at the State and District levels to redress scholarship-related grievances of the students.

- NSKFDC shall monitor physical and financial performance of the scheme and ensure the submission of quarterly progress report, DBT monthly data report from the States/UTs.

17. ADMINISTRATION OF THE SCHEME

Upto 1% of total B.E. towards Scholarships would be utilized on administrative expenditure, Management, Monitoring & Evaluation, Publicity and Awareness Generation etc. The funds would be utilized for this purpose by the Central Govt. or it could release a part of the funds to States/UTs and NSKFDC over and above the Scholarship amount, on the basis of proposals received from them in this regard. However, no new posts would be created under this component.

*****